

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKÇE ALGILARI

Ahmet AKKAYA (*)

Öz

Suriye’de başlayan iç savaşla Suriyeliler 2011 yılında Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır ve Türkiye’ye iltica etmeye başladılar. İltica edilen ülkelerden Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır’da mültecilerin ana dilleri Arapça konuşulurken Türkiye’de Türkçe konuşulmaktaydı. Bu nedenle, mülteciler iltica ettikleri ülkeler içerisinde sadece Türkiye’de farklı bir dille karşılaştılar ve Türkçeyi çeşitli kurumlar aracılığıyla öğrenmeye başladılar. Mültecilere Türkçe öğreten bu kurumlardan biri de Gaziantep’teki Yaşar Torun Gençlik Merkezidir. Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğrenen Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda Yaşar Torun Gençlik Merkezinde A2 seviyesinde Türkçe öğrenmiş 52 mülteci “Türkçe... gibidir, çünkü...” cümlesindeki boşlukları doldurmaları istenmiştir. Böylelikle araştırmanın verileri elde edilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, araştırmaya katılan mültecilerin büyük bir çoğunluğunun (% 96,2) Türkçeye ilgili olumlu metaforlar geliştirdiği görülürken % 3,8’inin ise olumsuz metaforlar geliştirdiği tespit edilmiştir. Olumlu metafor geliştiren mülteciler anne, satranç gibi metaforlar geliştirmişlerdir. Bu metaforlar değer verme, iletişim, ahenk, bilgilenme, dil yapısı, sözvarlığı, diller arası etkileşim ve bireysel farklılık kategorilerine ayrılabilir. Olumsuz metafor geliştirenler bebek, kural metaforlarını geliştirmiştir. Bu metaforlar ise olumsuz tutum kategorisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Suriyeli mülteciler, metafor.

Syrian Refugees’ Perception of the Turkish Language

Abstract

The Syrian people began to take refuge in Jordan, Lebanon, Iraq, Egypt and Turkey upon the outbreak of the civil war in 2011. While the Arabic language is spoken in Jordan, Lebanon, Iraq and Egypt, Turkish language is spoken in Turkey. For this reason, Turkish becomes a different language for the refugees. They began to learn it via various institutions. One of these institutions is Yaşar Torun Youth Center. This paper aims to reveal the Syrian refugees’ perceptions of the Turkish language through metaphors. To do so, those 52 refugees having learned Turkish on A2 level have been wanted to fill in such blanks as “Turkish is like..., because...”. So the research data is acquired. Content analysis technique has been used to examine the data. It is ascertained as a result of the research that most of the participant refugees (96,2 %) has developed positive metaphors about Turkish, while the rest (3,8 %) has developed negative metaphors. The positive part developed such metaphors as mother and chess. These metaphors can be categorized as estimation, communication, harmony, enlightenment, language structure, vocabulary, interlingual interaction and individual difference. The negative part has developed baby and rule metaphors which are categorized as negative attitudes.

Key Words: Turkish, Syrian refugees, metaphor.

*) Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fak.
(e-posta: ahmet23akkaya@gmail.com)

Giriş

İnsanoğlu, varoluşundan bugüne kadar istemli ya da istemsiz bir şekilde coğrafyalar arasında sürekli hareket veya göç halindedir. Bu göçlerin en önemli nedenlerinden birisi de kargaşadır. Avrupa Konseyi'nin 26 Temmuz 2011'de Hatay'ı ziyaretinin ardından yayınladığı rapora göre, 15 Mart 2011'den beri Suriye'de başlayan protesto dalgası mevcut hükümeti ve orada yaşayan insanları zor durumda bırakmış ve bir kargaşa ortamı oluşturmuştur (2011, s. 1). Kargaşa ortamının sonunda Suriyeliler; Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır'da mülteci olmuşlardır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre, Suriyelilerin en fazla mülteci konumunda buldukları ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Buradan 3 Haziran 2013'te alınan verilere göre 372, 326¹ Suriyeli mülteci Türkiye'de Adıyaman, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Osmaniye ve Hatay illerinde bulunmaktadır.

Harita 1. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerinin Bulunduğu Kamplar.

Türkiye'nin iltica edilen diğer ülkelerden birçok farkı bulunmaktadır. Bu farkların en önemlilerinden biri de dildir. İltica edilen ülkelerden Ürdün, Lübnan, Irak ve Mısır'da mültecilerin ana dilleri Arapça konuşulmaktayken Türkiye'de Türkçe konuşulmaktadır. Bu nedenle, mülteciler iltica ettikleri ülkeler içerisinde sadece Türkiye'de farklı bir dille karşılaştılar ve Türkçeyi çeşitli kurumlar aracılığıyla öğrenmeye başlamışlardır. İnsanların öğrenmeye çalıştığı dile ilişkin algıları önemlidir. Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin nasıl bir algı içerisinde olduklarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek ise bu araş-

1) BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>)

tırmanın konusunu oluşturmaktadır. Metafor, kelimesi, Grekçe metapherein (aktarmak) kelimesinden türetilmiş olup meta (arasında) ve pherein (taşımak, nakletmek) sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Metafor, anlamın bir şeyden diğerine aktarılmasıdır (Nikitina ve Furuoka, 2008, s. 194). Sözcüklerde “mecaz” biçiminde belirtilen bilgilerle ilgili olan metafor, herhangi bir şeyin ya da olayın karşılaştırılabileceği başka bir şeyden söz ederek betimlenmesidir (Günay, 2007, s. 73). Aristo’dan bu yana pek çok retorikçinin ve şiir teorisi üzerinde çalışanın dikkatini çekmiş olan metafor son zamanlarda dil bilim teorisi ile ilgilenenlerin ve eğitim bilimcilerin dikkatini çekmiştir. Heinz Verner’e göre, metafor birtakım tabuları olan ve bazı şeylerin isimlerinin söylenmesinin yasak olduğu toplumlarda gelişmiştir (Wellek ve Warren, 1983, s. 263-265). Bu durum, metaforların bilinçaltında gizlenmiş algıların yansıtılmasında önemli bir yerinin olduğunu gösterir, çünkü metaforlar yasaklardan doğmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de Türkçe öğrenen Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu genel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Suriyeli mülteciler, Türkçeye ilişkin algılarını hangi metaforlarla açıklamaktadırlar?
2. Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin olarak ileri sürdükleri metaforlar, hangi kategoriler altında toplanabilir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Temel veri toplama aracı olan görüşme formu ile elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk, 2009, s. 269).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep Yaşar Torun Gençlik Merkezinde A2 seviyesinde Türkçe öğrenen 52 mülteci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarının dağılımı şöyledir:

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Özellikler	(f)	(%)
Yaş	17-22	53.8
	23-28	30.8
	29-33	7.7
	34-38	7.7
Toplam	52	100
Cinsiyet	Kadın	69.2
	Erkek	30.8
Toplam	52	100
Eğitim	Lise	23.1
	Lisans	73.1
	Lisansüstü	3.8
Toplam	52	100

Verilerin Toplanması

Suriyeli mültecilerin Türkçe algılarını belirlemek için 12 Aralık 2012 tarihinde Gaziantep Yaşar Torun Gençlik Merkezinde A2 seviyesinde Türkçe öğrenmiş Suriyeli mültecilerden “Türkçe... gibidir, çünkü ...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Böylelikle “Türkçe” ye ilişkin Suriyeli mültecilerin sahip oldukları metaforlar belirlenmiş, daha sonra da bu metaforlar kategorilere ayrılarak Suriyeli mültecilerin “Türkçe”ye yönelik algıları tespit edilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Bu çalışmada verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasında Saban’ın (2008) “İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler” adlı makalesinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda, Suriyeli mültecilerin geliştirdiği metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir: 1. Adlandırma aşaması 2. Eleme ve arıtma aşaması 3. Derleme ve kategori geliştirme aşaması 4. Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması.

Adlandırma aşamasında, geliştirilen metaforların geçici bir listesi alfabetik sıraya göre yapılarak Suriyeli mültecilerin belirgin bir şekilde metaforu ifade edip etmediğine bakılmıştır. Eleme ve arıtma aşamasında ise Suriyeli mültecilerin ürettiği metaforlar tekrar incelenmiş ve metafor kaynağı içermeyen, açıklaması olmayan form görülmemiştir. Derleme ve kategori geliştirme aşamasında, geliştirilen metaforlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki gruba ayrıldıktan sonra Suriyeli mültecilerin “Türkçe” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından olumlu metaforlar 8, olumsuz metaforlar ise 1 kategori altında toplanmıştır. Geliştirilen metaforların yanına örnek mülteci açıklaması da sunulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasında ise araştırmada ulaşılan 9 kategorinin altında verilen metaforların söz konusu kategoriyi temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu nedenle, iki uzmana iki liste verilmiş olup bu listeler şunlardır:

1. Suriyeli mülteciler tarafından geliştirilen 36 metaforun alfabetik sıraya göre dizili olduğu liste.
2. Araştırmacı tarafından oluşturulan 9 kategoriyi ve bu kategorilerin özelliklerini içeren liste.

Uzmanlardan bu iki listeden yararlanarak metaforlarla kategorileri eşleştirmesi istenmiştir. Sonra uzmanların ve araştırmacının yaptığı liste karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonunda uzmanların ve araştırmacının 35 metaforunda görüş birliğinde olduğu, fakat İngilizce metaforlarında görüş ayrılığı içinde oldukları görülmüştür. Daha sonra Miles ve Huberman'ın [Güvenirlik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü (Aktaran: Saban, 2008, s. 430) kullanılarak araştırmacının güvenilirliği hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda uzmanların ve araştırmacının değerlendirmesi arasındaki uyumun % 90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen güvenilirlik sağlanmaktadır (Saban, 2008, s. 430). Miles ve Huberman'ın formülüne göre, araştırmacının güvenilirliği $35 / (35+1) = 0,97$ olarak hesaplanmıştır. Bu ise araştırmacının güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bulgular ve Yorum

Bu başlıkta, araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin “Türkçe”ye ilişkin oluşturdukları metaforlar tablolar hâlinde sunulmuş ve araştırma sonuçlarına göre alt başlıklar hâlinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

Suriyeli Mültecilerin “Türkçe”ye İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar

Bu başlıkta, Suriyeli mülteciler tarafından geliştirilen metaforlar alfabetik sıraya göre listelenerek her bir metaforu temsil eden mülteci sayısı ve yüzdesi sunulmaktadır.

Tablo 2. Türkçeye İlişkin Suriyeli Mültecilerin Geliştirdikleri Metaforlar ile Bunları Temsil Eden Mülteci Sayısı ve Yüzdesi.

Kategori	Kod	Metaforun Adı	Metaforu Temsil Eden Mülteci		Kodlar Toplamı	
			(f)	(%)	(f)	(%)
	1	Anne	5	9,7		
	2	Araba	1	1,9		
	3	Arapça	1	1,9		
	4	Babam	1	1,9		
	5	Bilgisayar	1	1,9		
	6	Cennet	1	1,9		
	7	Deniz	2	3,8		
	8	Ev	3	5,7		
	9	Gelin	1	1,9		
	10	Güneş	2	3,8		
	11	Hava	1	1,9		
	12	Havuz	1	1,9		
	13	Hayat	4	7,7		
	14	Işık	1	1,9		
	15	İngilizce	1	1,9		
	16	İnsan	3	5,7		
Olumlu Metaforlar	17	Kardeş	1	1,9	50	96,2
	18	Kuş	1	1,9		
	19	Market	1	1,9		
	20	Mektep	1	1,9		
	21	Müzik	1	1,9		
	22	Nancy Ajram	1	1,9		
	23	Nefes	1	1,9		
	24	Öğretmen	1	1,9		
	25	Satranç	2	3,8		
	26	Sevgi	1	1,9		
	27	Su	2	3,8		
	28	Süt	1	1,9		
	29	Şiir	1	1,9		
	30	Televizyon	1	1,9		
	31	Tren	1	1,9		
	32	Türk	1	1,9		
	33	Türkiye	2	3,8		
	34	Yemek	1	1,9		
Olumsuz Metaforlar	35	Bebek	1	1,9	2	3,8
	36	Kural	1	1,9		
Toplam			52	100	52	100

Tablo 2 incelendiğinde, 52 Suriyeli mültecinin Türkçeye ilgili 36 metafor geliştirdiği görülmektedir. Bu veriler, Suriyeli mültecilerin imaj dünyasının çok dar olmadığını gösterir. Bununla birlikte, geliştirilen metaforların büyük bir çoğunluğunun (% 96,2) olumlu, % 3,8'inin ise olumsuz çağrışımlar oluşturduğu görülmektedir. Bu veriler, Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin olumlu bir tutum içerisinde olduklarını gösterir. Suriyeli mültecilerin en fazla anne, ev, insan metaforlarını kullandığı görülmektedir. Bu metaforların genelinin “güven” kavramının sözcüksel alanında olduğu düşünüldüğünde, Suriyeli mültecilerin kargaşadan düzenli bir ortama geldikleri ve bilinçaltılarında Türkçeden Türk’e ve Türkiye’ye “güven” duyduklarını gösterir. Türk ve Türkiye metaforlarının olumlu bir çağrışımla kullanılması da Türk’e ve Türkiye’ye “güven” duyulduğunun bir kanıtı olarak düşünülebilir. Bununla birlikte kuş, deniz, hayat, nefes gibi metaforlar da “özgürlük” kavramının sözcüksel alanı içinde değerlendirilebilir. Türkçeye ilişkin geliştirilen bu metaforlar aracılığıyla Suriyeli mülteciler “özgürlük”lerini istediklerini ifadesi olarak yorumlanabilir.

Suriyeli mültecilerin kamp hayatı yaşadıkları ve bu kamp hayatında satranç oynadıkları, markete gittikleri, yemek yedikleri, öğretmenden okulda (mektep) ders aldıkları gibi somut etkinlikleri düşünüldüğünde Türkçeye ilişkin geliştirdikleri satranç, market, yemek, öğretmen, mektep gibi metaforlar daha iyi anlaşılacaktır. Bu durum, özelde Suriyeli mültecilerin, genelde ise insanoğlunun yakın çevresindeki somut etkinlikleri metafor geliştirirken bilinç düzeyine daha kolay çıkardığını göstermektedir.

Arapların çok fazla ilgi duyduğu sanatçılardan biri olan Nancy Ajram ile günümüz Türkçesinde sıklıkla kullanılmayan Arapça kökenli mektep sözcüğünün metafor olarak kullanılması, metaforların kültürel bir kimlikle geliştirildiğini göstermektedir. Türkçenin özellikle mektep metaforlarıyla ilişkilendirilmesi ise Türkçenin Suriyeli mülteciler tarafından tam olarak öğrenilmediğine işaret etmektedir. Metaforu geliştiren mülteci, çağdaş Türkçe bir sözcikle metafor üretememiş ve Türkler ile Araplar tarafından bilinen, fakat Türklerin sıklıkla kullanmadıkları “mektep” sözcüğüyle metafor geliştirmiştir.

Türkçeye İlişkin Suriyeli Mültecilerin Geliştirdikleri Metafor Kategorileri

Bu başlıkta, araştırmaya katılan Suriyeli mülteciler tarafından geliştirilen metaforlar kategorilere ayrılarak kategoriye ve metaforu temsil eden mülteci sayıları ve yüzdeleri sunulmaktadır.

Tablo 3. Türkçeye İlişkin Geliştirilen Olumlu Metaforlar ile Bunları Temsil Eden Mülteci Sayısı ve Yüzdesi

Kategori	Kod	Metafor	Örnek Mülteci Açıklamaları	Metaforu Temsil Eden Mülteci		Kodlar	
				(f)	(%)	(f)	(%)
İletişim	2	Araba	“İletişim kurmamızı sağlar.”	1	1,9	8	15,2
	5	Bilgisayar	“İletişim kurmamızı sağlar.”	1	1,9		
	8	Ev	“İçinde yaşıyorum.”	3	5,7		
	16	İnsan	“İnsanlar konuşuyor.”	1	1,9		
	26	Sevgi	“Hemen anlaşılır.”	1	1,9		
	30	Televizyon	“Televizyonda konuşuluyor.”	1	1,9		
Değer Verme	1	Anne	“Mutluluk veriyor.”	4	7,7	22	42
	4	Babam	“Çok seviyorum.”	1	1,9		
	6	Cennet	“Benzersiz.”	1	1,9		
	13	Hayat	“Çok seviyorum.”	4	7,7		
	14	Işık	“Bizi aydınlatır.”	1	1,9		
	17	Kardeş	“Kardeşimizin dilidir.”	1	1,9		
	19	Market	“İçinde her şey var.”	1	1,9		
	23	Nefes	“Türkçede rahatlıyorum.”	1	1,9		
	25	Satranç	“Zihinleri geliştirir.”	1	1,9		
	27	Su	“Çok içmek istiyorum.”	2	3,8		
	28	Süt	“İçersen büyürsün.”	1	1,9		
	32	Türk	“Güvenilir ve anlaşılır.”	1	1,9		
	33	Türkiye	“Türkiye’de çok konuşuluyor.”	2	3,8		
	34	Yemek	“Yaşamak için ihtiyacım var.”	1	1,9		
Ahenk	9	Gelin	“Bütün kelimeleri güzel.”	1	1,9	5	9,5
	18	Kuş	“Kuş sesi gibi güzel.”	1	1,9		
	21	Müzik	“Çok ahenkli karakterler var.”	1	1,9		
	22	Nancy Ajram	“Nancy Ajram gibi güzel.”	1	1,9		
	29	Şiir	“Bütün kelimeleri güzel.”	1	1,9		
Bilgilenme	1	Anne	“Bize yeni şeyler öğretiyor.”	1	1,9	5	9,5
	10	Güneş	“Bize ilim öğretiyor.”	2	3,8		
	20	Mektep	“Bize ilim öğretiyor.”	1	1,9		
	24	Öğretmen	“Bize bilgi veriyor.”	1	1,9		
Dil Yapısı	12	Havuz	“Çok kural var.”	1	1,9	3	5,7
	25	Satranç	“Kuralları var.”	1	1,9		
	31	Tren	“Ekler kelimedden sonra gelir.”	1	1,9		
Sözvarlığı	7	Deniz	“Birçok kelime mevcut.”	2	3,8	3	5,7
	16	İnsan	“Çok kelime var.”	1	1,9		

Diller Arası Etkileşim	2	Arapça	“Bazı kelimeler aynı.”	1	1,9	2	3,8
Bireysel Farklılık	11	İngilizce	“Kelimeler benziyor.”	1	1,9	2	3,8
		Hava	“Her yerin havası farklı, farklı konuşuluyor.”	1	1,9	2	3,8
	16	İnsan	“Ağızdan ağıza değişir.”	1	1,9		
Toplam				50	96,2	50	96,2

Tablo 3’teki metaforlar incelendiğinde, araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin 32 metaforu 8 kategoride (iletişim, değer verme, ahenk, bilgilenme, dil yapısı, sözvarlığı, diller arası etkileşim, bireysel farklılık) geliştirdikleri görülmüştür. Bununla birlikte, aynı metaforların (anne, insan, satranç) farklı kategorilerde yer aldığı görülmektedir. Bu durum, oluşturulan metafora yüklenen anlamla ilgilidir.

Olumlu metafor geliştiren mültecilerin yarısına yakınının (% 42,0 “değer verme” kategorisinde Türkçeye ilgili metafor geliştirdikleri görülür. Değer verme anne, baba, kardeş gibi yakın akrabalık isimleriyle; su, süt, yemek gibi fizyolojik ihtiyaçları karşılayan somut isimlerle; cennet gibi dinî terminolojiyle hayat, ışık, market, nefes, satranç metaforlarıyla geliştirilmiştir. Değer verme kategorisinde göze çarpan en önemli metaforlar ise Suriyeli mültecilerin Türk’e ve Türkiye’ye güvendiklerini belirten Türk ve Türkiye metaforları da Türkçeye değer verme kategorisinde geliştirdikleri diğer metaforlardır.

Dil, en basit tanımıyla bir iletişim aracıdır. Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin olumlu çağrışım yapan % 15,2’si de Türkçenin iletişim yönünü vurgulayan araba, bilgisayar, ev, insan, sevgi ve televizyon metaforlarını geliştirmiştir. Bu metaforlardan araba, bilgisayar, ev, insan ve televizyon somut, sevgi ise soyut isimdir. Özellikle sevgi metaforu genelde değer verme kategorisinde düşünülürken metaforun açıklamama cümlesi görül- düğünde Türkçenin iletişim yönünü vurguladığı anlaşılacaktır.

Yazıda/konuşmada “seslerin armonize edilmesiyle oluşan ahenk, okuyanı/dinleyeni etkisi altına alır” (Özerol, 2013, s. 1009). Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin % 9,5’i gelin, kuş, müzik ve kendilerinin ilgi gösterdiği sanatçılardan biri olan Nancy Ajram metaforlarını geliştirerek Türkçenin ahenkli bir dil olduğunu ifade etmişlerdir.

İletişimin en önemli öğelerinden biri “bilgilenme”dir. Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin % 9,5’i anne, güneş, mektep ve öğretmen metaforlarını olumlu çağrışım yapacak şekilde geliştirmişler ve Türkçe aracılığıyla bilgilendiklerini ifade etmişlerdir.

Dillerin kendilerine özgü kuralları ya da yapıları vardır. Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerden % 5,7’si havuz, satranç metaforlarıyla Türkçenin kurallarının olduğunu; tren metaforuyla da sondan eklemeli bir dil olduğunu belirtmişlerdir.

Sözvarlığı, “bir dilin örgüsünü oluşturan sözcüklerdir” (Aksan 1995, s. 339). Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin 5,7’si Türkçenin sözvarlığının zengin olduğunu deniz ve insan metaforlarıyla ifade etmişlerdir.

“Her dilde –şu ya da bu ölçüde- başka dillerden alınma sözcüklerin bulunduğu, başka milletlerin kavramlarının var olduğu görülür. Çünkü başka dillerle hiç ilişkisi olmamak demek, bir milletin başka milletlerle hiç ilişkisi bulunmaması demektir” (Aksan, 1995, s. 348). Türk milletinin de birçok milletle iletişim ya da etkileşim içerisinde bulunduğu

düşünüldüğünde, Türkçede diğer dillerden sözcüklerin olması doğal bir karşılıdır. Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin 3,8'i Arapça ve İngilizce metaforlarıyla Türkçenin Arapça ve İngilizceyle etkileşim içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Bireysel farklılık, diller için her zaman geçerli bir kavramdır. Bireysel farklılık, özellikle dilin temel becerilerinden konuşmada kendini gösterir. Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin % 3,8'i hava ve insan metaforlarıyla, bireysel farklılıktan kaynaklanan konuşma değişikliklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4. *Türkçeye İlişkin Geliştirilen Olumsuz Metaforlar ile Bunları Temsil Eden Mülteci Sayısı ve Yüzdesi.*

Kategori	Kod	Metafor	Örnek Mülteci Açıklamaları	Metaforu Temsil Eden Mülteci			
				(f)	(%)	Kodlar	
						(f)	(%)
Olumsuz Tutum	35	Bebek	“Gelişmemiş, gelişime ihtiyacı var.”	1	1,9	2	3,8
	36	Kural	“Çok sıkıyor.”	1	1,9		
		Toplam		2	3,8	2	3,8

Tablo 4 incelendiği zaman, olumsuz metafor geliştiren araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin (% 3,8) bebek ve kural metaforlarıyla Türkçeye ilişkin olumsuz bir tutum içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, olumsuz bir tutum olmakla birlikte az sayıda mültecinin bu düşünceye sahip olduğunu göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Dünyanın en eski, coğrafi olarak da en yaygın dillerinden biri olan Türkçe, Türklerin iletişim ve etkileşim kurdukları insanlar tarafından tarihin her döneminde öğrenilerek kullanılmıştır. Türkçe öğrenen insanlar, her zaman Türkçeye ilişkin olumlu ya da olumsuz bir algı içerisinde olmuştur. 2011 yılında da Suriye'deki kargaşadan dolayı Türkiye'ye göç eden insanlar da Türkiye'de çeşitli kurumlar aracılığıyla Türkçe öğrenmeye başlamış ve Türkçeye ilişkin çeşitli algılar geliştirmişlerdir. Bu çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin algıları metaforlar aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmaya katılan 52 Suriyeli mültecilerden % 96,2'sinin anne, araba, Arapça, babam, bilgisayar, cennet, deniz, ev, gelin, güneş, hava, havuz, hayat, ışık, İngilizce, insan, kardeş, kuş, market, mektep, müzik, Nancy Ajram, nefes, öğretmen, satranç, sevgi, su, süt, şiiir, televizyon, tren, Türk, Türkiye ve yemek metaforlarıyla olumlu; % 3,8'inin ise bebek ve kural metaforlarıyla olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Olumlu metafor geliştiren Suriyeli mültecilerin en fazla anne, ev ve insan metaforlarını geliştirdikleri tespit edilmiştir. Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin geliştirdikleri olumlu metaforlardan geliştirilen/oluşturulan kategoriler şu şekildedir:

- Değer verme (%42,0),
- İletişim (% 15,2),

- Ahenk (% 9,5),
- Bilgilenme (% 9,5),
- Dil yapısı (% 5,7),
- Sözvarlığı (% 5,7),
- Diller arası etkileşim (% 3,8),
- Bireysel farklılık (% 3,8)

Suriyeli mültecilerin Türkçeye ilişkin dile getirdikleri bebek ve kural metaforları olumsuzdur. Bu metaforlar ise şöyle kategorilendirilmiştir:

- Olumsuz tutum (% 3,8)

Akkaya ve Karadağ çalışmalarında (2012, s. 209) 5. sınıf öğrencilerinin genelde Türkçe, özelde ise Türkçe dersine ilişkin olumlu bir algıya sahip olduklarını tespit etmesiyle bu çalışmanın sonuçları örtüşmektedir. Bununla birlikte, Sevim vd. çalışmalarında (2012) Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi bölümü öğrencilerinin Türkçeye ilişkin algılarını belirlemişler ve öğrencilerin oluşturdukları metaforlardan yola çıkılarak öğretmen adaylarının Türkçe ile ilgili algılarının canlı ve daha da geliştirilmeye uygun olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Suriyeli mültecilerin de Türkçe ile ilgili algılarının canlı ve daha da geliştirilmeye uygun olduğu söylenebilir.

Metaforlar yalnızca bilişsel olarak şekillenmez. Kültür de metaforların oluşumunda önemli bir rol oynar (Charteris ve Balck'ten alıntılan Çalışkan, 2009, s. 92). Araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin Arapça kökenli olan, fakat Türkçede sıklıkla kullanılmayan mektep ile Arapların ilgiyle dinledikleri sanatçılardan biri olan Nancy Ajram ile Türkçeye ilişkin metaforlar geliştirmesi, geliştirilen metaforların kültürel kimlikle oluşturulduğunu ya da içinde yaşanan toplumun değerlerini yansıttığını gösterebilir.

Metaforlar aracılığıyla algıları belirlemede aynı sözcüksel alan içerisine giren sözcüklerin metafor olarak geliştirilmesi, algıların belirlenmesini kolaylaştırmaktadır. Örneğin, Suriyeli mültecilerin en fazla anne, ev, insan metaforlarını kullanması Türk'e ve Türkiye'ye "güven" duyduklarını gösterir. Türk ve Türkiye metaforlarının olumlu bir çağrışımla kullanılması da Türk'e ve Türkiye'ye "güven" duyulduğunun bir kanıtıdır. Bununla birlikte kuş, deniz, hayat, nefes gibi metaforlar da "özgürlük" kavramının sözcüksel alanı içinde değerlendirilebilir. Türkçeye ilişkin geliştirilen bu metaforlar aracılığıyla Suriyeli mülteciler "özgürlük"lerini istediklerini ifade etmiştir.

Akkaya (2011, s. 8)'ya göre, metafor kullanımı bireyseldir. Bu nedenle, metafor geliştiren kişi sayısı kadar çok metafor ya da metafor açıklaması olabilir. Bir kavrama yönelik farklı metaforların varlığı, her bireyin kendi düşünce dünyasında aynı kavrama farklı anlamlar yükleyebileceğini desteklemektedir (Göçer ve Tabak, 2013, s. 537). Araştırmaya katılan 52 Suriyeli mültecinin 36 metafor geliştirdiği düşünüldüğünde her bir Suriyeli mülteciye 1,4 metafor düşmektedir. Bu durum ise araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin imaj dünyasını dar olmadığını gösterir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğu, Türkçeyi olumlu bir tutumla algılamaktadır. Olumsuz bir algıya sahip mültecilerin oranı oldukça

düşüktür. Bununla birlikte, metaforlar aracılığıyla Türkçe öğrenen diğer grupların da algılarını ortaya çıkarıcı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akkaya, A. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin konuşma kavramına ilişkin algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 1-9.
- Akkaya, A. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe dersine ilişkin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar. *11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri*, Rize: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aksan, D. (1995). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, [http://data.unhcr.org/ syrianrefugees](http://data.unhcr.org/syrianrefugees) adresinden 10 Haziran 2013'te alınmıştır.
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, [http://data.unhcr.org/ syrianrefugees /country.php?id=224](http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224) adresinden 10 Haziran 2013'te alınmıştır.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Council of Europe, *Syrian refugees on the Turkish border report on the visit to Antakya (Turkey)* (26 July 2011), <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2011/amahlarg04201.pdf> adresinden 22 Mayıs 2013'te alınmıştır.
- Çalışkan, N. (2009). Metaforların izinde bir yazarın kavramlar dünyasına giriş: Cemil Meriç'in Bu Ülke'sinde kitap metaforları. *Dil Araştırmaları*, 4, 87-100.
- Göçer, A. ve Tabak, G. (2013). Öğretmen adaylarının 'görsel okuryazarlık' ile ilgili algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 517-541.
- Günay, V. D. (2007). *Sözcükbilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Nikitina, L. ve Furuoka F. (2008). A language teacher is like... examining Malaysian students' perceptions of language teachers through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, <http://e-ft.nus.edu.sg/v5n22008/nikitina.pdf> adresinden 18 Haziran 2011'de alınmıştır.
- Özerol, N. (2013). Seyyid Nesimî'nin şiirlerinde ahengi sağlayan edebî sanatlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (5), 981-1011 <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1614> adresinden 7 Haziran 2013'te alınmıştır.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7 (2), 421-455. <http://ilkogretimonline.org.tr/vol7say2/v7s2m15.pdf> adresinden 27 Temmuz 2011'de alınmıştır.
- Sevim, O., Veyis, F. ve Kınay, N. (2012). Öğretmen adaylarının Türkçeye ilgili algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi. *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, 1 (1), 38-47.
- Wellek, R. ve Warren, A. (1983). *Edebiyat biliminin temelleri*, (çev. Ahmet Edip Uysal). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.